

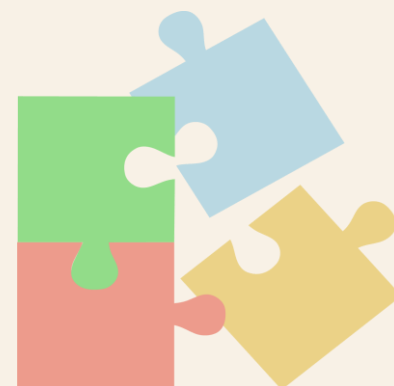

מנהל פדגוגי
אגף א' לחינוך הגיל הרך

היכון, הכן, צא!

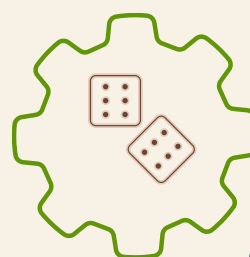
עלון מקוון לצוותים חינוכיים בגיל הרך
לקראת יום המשחקים

20 בדצמבר

דבר מנהלת האגף

המשחק בגן

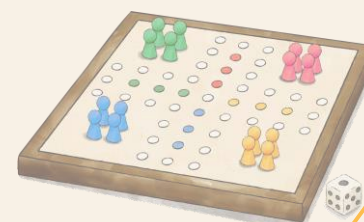

משחק בגן
העתידי

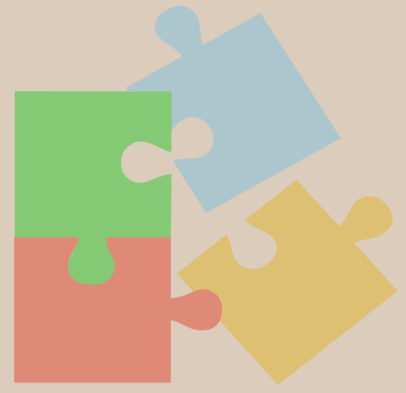
הצעות ליום המשחקים

צוות כתיבה

דבר מנהלת האגף

ילדים צעירים משחקים כדי ללמוד ולומדים תוך כדי משחק! המשחק לסוגיו (סימבולי, סוציו-דרמטי, בנייה, תנועה וכו') הוא מרכיב מרכזי בסדר היום החינוכי בגן. באמצעות המשחק הילד חוקר את עצמו וסביבתו, רוכש ידע, מיומנויות וכישורים רגשיים, חברתיים, מיומנויות פיזיות ואינטלקטואליות. המשחק מאפשר לילדים התנסות יצירתית מגוונת, מפעיל את דמיונם ומאפשר עיבוד של חוויות ותחושות. המשחק מזמן מפגש בלתי אמצעי עם הסביבה, עם מגוון אפשרויות לפעילות עם חברים והצוות, מאפשר מתן ביטוי להעדפותיהם של ילדות וילדים מקדם מיומנויות ומפתח ידע בהקשר משמעותי.

יום המשחקים העולמי יחול ב- 20 בדצמבר. יום זה צוין לראשונה בשנת 1975 בלונדון כשהוכרז על ידי יצרניות משחקים, יום שבו נפגשים ביחד כדי לשחק. אני מזמינה אתכם, צוותים יקרים, להצטרף לחגיגה הבינלאומית ליום שכולו חגיגת משחק בגן. זוהי הזדמנות נוספת עבורכם ועבור הילדים לחגוג את המשחק ולתת לו מקום של כבוד בסדר היום שלכם.

אז...

היכון, הכן, צא....

בברכה

אורנה פז

מנהלת האגף לחינוך הגיל הרך

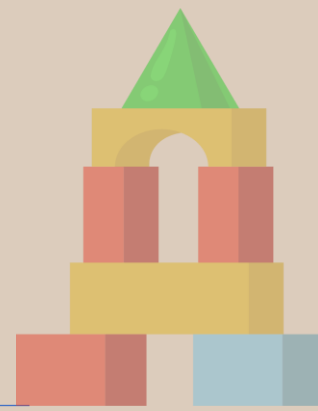
צוות הכתיבה

מנהלת האגף לחינוך הגיל הרך: אורנה פז
מנהלת היחידה להפעלה פדגוגית באגף לחינוך הגיל הרך: ד"ר מירב תורגמן
רכזת הכתיבה: מיכל ג'ראד, מדריכה ארצית למתמטיקה
אינה פלוטוב, מדריכה ארצית, מידענות ותקשוב
אנואר אל אנואר, מדריכה ארצית לשפה הערבית
ג'ני שעתל, מדריכה ארצית למדעים וחינוך סביבתי
מור סבג, מדריכה ארצית, מידענות ותקשוב
נילי פלורס, מדריכה ארצית, מידענות ותקשוב
סיגל עמיר, מדריכה ארצית לאומנויות
נעמי ציפורי, מדריכה ארצית לנטמעת תפיסת הגן העתידי
רינת אלפיה, מדריכה ארצית לשפה ואוריינות

משחק בגן ד"ר מירב תורגמן

המשחק הוא פעילות יסודית ומהותית בקרב ילדים וילדות כבר מיום היוולדם. בגן הילדים, הפעילות המשחקית על כל סוגיה תופסת מקום נכבד **במהלך כל היום**. המשחק מזמן מפגש בלתי אמצעי עם הסביבה, עם מגוון אפשרויות לפעילות עם חברים, ומאפשר מתן ביטוי להעדפותיהם של ילדות וילדים עם מה, איך, איפה ועם מי לשחק. המשחק מאפשר לילדים ליהנות, להתפתח וללמוד ומזמן להם חוויות והתנסויות משמחות ומעשירות.

מרחבי המשחק בגן העתידי

מרחבי המשחק בגן העתידי כוללים אזורים שונים לפעילויות יומיומיות בתוך חלל הגן ובחצר. מרחבים אלה מפגישים את הילדים עם גירויים מגוונים ומעשירים המרחיבים את ידיעותיהם בתחומים שונים, מקדמים את כישוריהם, גורמים להם לחוות חוויות וליצור אינטראקציות עם ילדים וילדות. ארגון מרחבי המשחק כחלק מהסביבה החינוכית בגן משקף את התפיסות החינוכיות שלנו. כדברי מוריס מלגוצ'י, אחד מהוגי אסכולת רג'יו אמיליה שבאיטליה: **"הסביבה החינוכית מהווה מעין אקווריום המאפשר – בגלל שקיפות קירותיו – לשקף ולבטא את הגישה החינוכית, את הערכים ואת התרבות של האנשים החיים בה"**.

למה 'מרחב משחק' ולא 'פינת בובות/משפחה'?

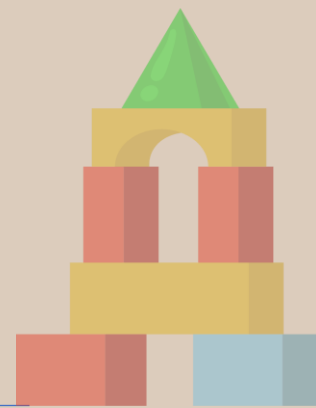
פינת בובות/משפחה מגדירה את מהות המשחק שתתרחש שם. היא בפועל מצמצמת את אפשרויות הילדים להוציא לפועל רעיונות משחק אחרים. ארגון המרחב בפינות הללו מכוון את הילדים לסיטואציה משחקית מסוימת. **'המדיום הוא המסר'** הוא ביטוי שטבע הפילוסוף מרשל מקלוהן ב־1964. הרעיון המרכזי שלו הכלי (מדיום) שבו נעשה שימוש

לצורך העברת מסר, משולב בתוך המסר עצמו, ושילוב זה הוא בעל השפעה בלתי נפרדת על מהותו ותפיסתו של המסר בקרב הקהל שאליו הוא מיועד. בהשאלה, ארגון המרחב הוא הכלי באמצעותו מעביר הצוות החינוכי מסר לילדים. על כן, ארגון מרחב משחק יעביר מסר לילדים שיש להם אפשרות לתכנן, לשחק ולהתנסות בכל משחק שמעניין ומסקרן אותם.

סרטון: מרחבי משחק כאן הצתידי

משחק בגן ד"ר מירב תורגמן

מאפייני מרחבי המשחק:

1. **מכילים מגוון חומרים פתוחים** – חומרים פתוחים הם חומרים שאין להם תכלית אחת מוגדרת. הם יכולים להפוך בכל רגע לכל דבר אותו צריכים הילדים במשחק: בדים, קופסאות, מחיצות, ארגזים ועוד. חומרים כאלה מאפשרים לילדים להוציא לפועל בכל יום את רעיונותיהם לגבי המשחק אותו הם רוצים לשחק.
2. **גמישים וניידים** – במרחב מתאפשר לילדים להזיז, לנייד, לחבר, לפרק, לכסות...
3. **מכילים אביזרים ופריטים 'מהעולם האמיתי'** – במרחב ישנם פריטים 'אמיתיים' שמאפשרים לילדים לעבד חוויות ותחושות מהמציאות בה הם חיים.
4. **מכילים פריטים השייכים לקהילה ולתרבות המקומית והמשפחתית.**
5. **מכילים ארגזי אחסון המאפשרים לילדים סידור וארגון המרחב בצורה אסתטית ונגישה.**
6. **מאפשרים לילדים שונים לשחק ולייצר מגוון משחקים בו זמנית**
7. **מאפשרים משחק קבוצתי או אישי**
8. **מאפשרים חיבור עם מרחבים אחרים** – באופן בו כאשר חסרים פריטים או אביזרים הם יכולים להכניס במרחבי פעילות אחרים בגן.

למה חומרים פתוחים?

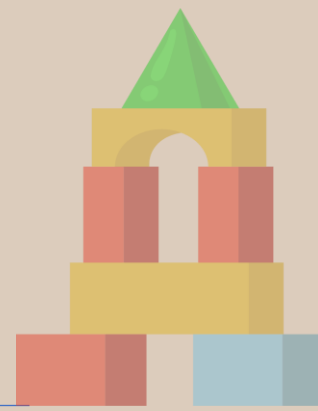
המשחק בחומרים פתוחים מאפשר לילדים להכיר ולפעול עם מגוון חפצים, כלים וחומרים שמזמנים "לצאת מהקופסה", לפתח את הדמיון והיצירתיות, להמציא חפצים ודמויות חדשות, לחקור, לשחק וללמוד על פי היוזמה והבחירה שלהם.

ה"חומרים הפתוחים" מאפשרים להוציא לפועל רעיונות שילדים מביאים, לתת מענה לצרכים ולעניין של כלל הילדים. חפצים כמו וילון שיצא מכלל שימוש, קופסאות קרטון גדולות, סרטים צבעוניים וכיוצא באלה עשויים לעורר השראה אצל הילדים ולשמש בסיס להעשרת המשחק. "חומרים פתוחים" בחצר יכולים להיות: ארגזים, צינורות, גלילים, קופסאות, יריעות בד, חישוקים, נייר עיתון, סירים ישנים, קערות, אבנים, אצטרובלים, זרדים, קונכיות, ענפים ופרחים שנשרו ועוד.

סרטון: **אמירות וניידות במרחבי משחק בגן הצעיר**

משחק בגן ד"ר מירב תורגמן

מעורבות ילדים בבניית מרחבי המשחק

המחנך הגרמני פרידריך פרובל (1782–1852) Froebel Freidrich ייסד את גן הילדים הראשון בשנת 1837. הוא האמין ביכולתם של הילדים ללמוד מפעילות שהם עצמם יוזמים:

"מעשיו העצמיים הראשונים של הילד [...] הריהם הסתכלות בסביבה, קליטה של העולם החיצוני תוך פעילות עצמית ומשחק: פעילות עצמית מתוכנן, גילוי החיים שבקרבו. ביטוי כפול זה, הקליטה והיצירה, מוכרח להיות טבוע במהותו של הילד".

תהליך חינוכי כזה, המבוסס על "פעילות עצמית" של הילדים, משתף ילדים וילדות בתהליך הלמידה שלהם, ביצירה ובבניית מרחבי המשחק והפעילות שלהם, מפתח את אישיותם הייחודית תוך התמקדות בחוויה העכשווית שלהם בגן. שיתוף הילדים בבחירה, בתכנון ובבניית מרחבי משחק מעלה את ביטחונם העצמי ואת תחושת המסוגלות שלהם משום שהוא מכבד את ההעדפות והבחירות שלהם ומאפשר להם להביא אותם לידי מימוש. תפיסה זו של "ילדים כמשתתפים" שמה את הילדים בעמדה המאפשרת להם ליזום להוביל שינויים ולא רק להגיב אליהם. ההנחה היא כי:

"לילדים הזכות והיכולת להכריע הכרעות חשובות הנוגעות ללמידתם הם" (ר"ס בארת).

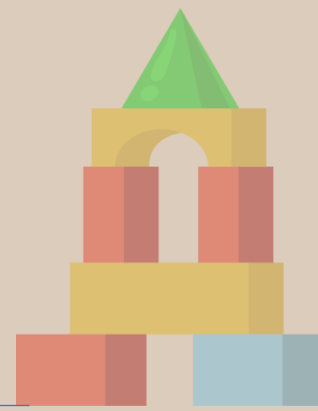
זוהי עמדה אשר מובילה את הילדים לחשיבה ביקורתית על תופעות בטבע, על חיהם, על סביבת הגן שלהם ומובילה אותם לשאול שאלות עקרוניות ולחפש להן מענה. תפיסה כזו מעודדת את הילדים להיות פעילים וסקרנים.

"הסקרנות הטבעית בילדים מלידה מולידה את ההתנהגות החקרנית, שהיא התנהגות המחזקת את עצמה" (ר"ס בארת).

התנהגות חקרנית היא פעילות שבה הילד חוקר את סביבתו הפיזית והאנושית מכוח יצר הפעילות הטבעית שקיים בו. ככל שההתנהגות הזאת גורמת להם סיפוק רב יותר, כך גוברת נכונותם להתנסות בניסיונות נוספים. במובן זה, ההתנהגות החקרנית מחזקת את עצמה (לם, 2010).

ביטוי נוסף לגישת "ילדים כמשתתפים" אפשר ללמוד גם מ.ד. כספי (1972, 1996, 1985) אשר הציג תפיסה רחבה של חינוך בגישת "ההתבנות": "פעילות של משחק או של עבודה הנעוצה ברעיונות... חינוך המכוון לעודד ולקדם את הלמידה ואת ההתפתחות על ידי פעילות מקורית או פעילות שבהבעה עצמית" (גוד 1959, Good, בתוך כספי 1972). ההנחה של כספי היא כי ניתן לעודד ילדים להתפתח בכל זמן וכל הזמן, להיות מסוגלים לפעול על בסיס ידע, טכניקות, לתכלל את חייהם בצורה יוצרת בעזרת הפוטנציאל הטמון בהם. גישה כזו שמה דגש על ההבעה העצמית של הילדים על ידי העלאת רעיונות וביצועם.

משחק בגן ד"ר מירב תורגמן

תהליך המשתף ילדים ביצירת מרחבי המשחק שלהם מזמין את הילדים להיות "משתתפים". כלומר, להיות שותפים פעילים ויוזמים ביצירת סביבת המשחק בגן תוך דיאלוג מתמיד בין הילדים לצוות הגן ובין כל הילדים והילדות בגן. הקשבה אמיתית לצרכים של הילדים והילדות ולרעיונות אותם הם מעלים תוביל אותם ל"התנהגות חקרנית": הילדים יתבוננו על מרחבי המשחק שלהם, יחקרו את האפשרויות הגלומות בסביבה זו וישאלו שאלות:

- **במה אנחנו אוהבים לשחק בגן?**

- **מה חסר לנו?**

- **מה היינו רוצים שיהיה?**

- **כיצד היינו רוצים שתיראה הסביבה?**

- **מה אנחנו חושבים על סביבת הגן שלנו?**

- **במה היינו רוצים לשחק?**

בתהליך בו נשתף את הילדים בבניית מרחבי המשחק שלהם בגן אנחנו מזמינים אותם לחלום, להעלות רעיונות, לבחון אותם ולתכנן את הדרכים ליישומם. תהליך כזה מאפשר לילדים לקחת אחריות, להיות יוזמים בסביבה שלהם ולהוביל שינויים. חשוב מאוד לאפשר לילדים להביא לידי ביצוע את הרעיונות שלהם ולתת להם שהות מספקת ליהנות מהתוצר ולשחק בסביבה אותה בנו. כדי להוביל תהליך כזה כדאי:

- **לזמן מרחב בטוח** – מרחב בו ירגישו הילדים בטוחים להעלות רעיונות, מחשבות וחלומות;

- **לעודד חשיבה ביקורתית** – לעודד את הילדים להתבונן בסביבה שלהם לשאול שאלות, לבטא תהיות ורצון לשינוי

- **לקדם יוזמה** – לעודד את הילדים ליזום שינויים ולהיענות ליוזמותיהם בהובלת השינויים בסביבה שלהם

- **לתכנן "איך זה ייראה"** – לעודד את הילדים לתכנן את יישום הרעיונות שלהם

- **להוביל מרעיון לביצוע** – לאפשר לילדים להוציא לפועל את הרעיונות והיוזמות

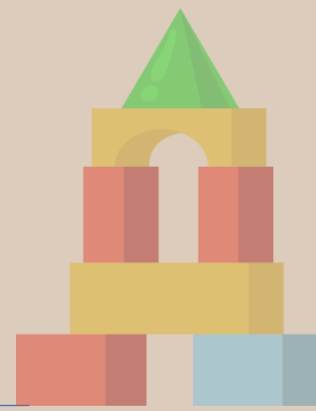
- **לאפשר שהייה** – לאפשר לילדים ליהנות מיצירתם ולשחק...

'משחק קוקו – מי אני ומה שמי...'

גן לימונית, חיפה
מנהלת הגן: אילת חן

משחק בחצר בגן

משחק חופשי בחצר בגן

מאת ד"ר אסתר ברוקס וד"ר מירב תורגמן

מתוך: [גן ילדים סביבה השראה ומה שביניהם](#)

למשחק החופשי של ילדים צעירים בחצר הגן חשיבות רבה בכך שהוא מזמן מפגש בלתי אמצעי עם הסביבה הטבעית. ה"חוץ" בחצר הגן הוא סביבה המשתנה תמידית והרבגונית שלה מעוררת בקרב הילדים הנאה, פליאה וסקרנות. פעילות ומשחק בסביבה כזאת מאפשרים לילדים ללמוד ולהתפתח ומזמנים חוויות והתנסויות משמחות ומעשירות דרך המפגש הבלתי אמצעי עם הסביבה הטבעית.

כאשר אנו מתכננים את חצר הגן שתיתן מענה להתפתחות וללמידה של ילדים צעירים ושתזמן משחק חופשי, כדאי לשים לב לסוגיות אלה:

- **"מה חייבים?"** כללי בטיחות, היגיינה וניקיון;
- **"מה כבר קיים?"** הנתונים הקבועים של חצר הגן: המתקנים הקבועים, ארגז החול, המיקום, הגודל, הצורה, המרחק מכיתת הגן, האם יש בה אזורים נסתרים, צמחייה, גינה, גדר, צל, מקורות מים;
- **"מה אפשרי?"** הקמת אזורי משחק ופעילות שונים בחצר;
- **"מה כדאי?"** הוספת חפצים, צעצועים, כלים, חומרים ומכשירים שניתן לנייד;
- **"מתי?"** תכנון סדר היום בגן;
- **"מה התרומה של המשחק בחצר הגן?"** שילוב

המשחק בחצר הגן כחלק מתכנית העבודה של הגננת וצוות הגן, כמו גם הגדרת מטרות התפתחותיות ולימודיות;

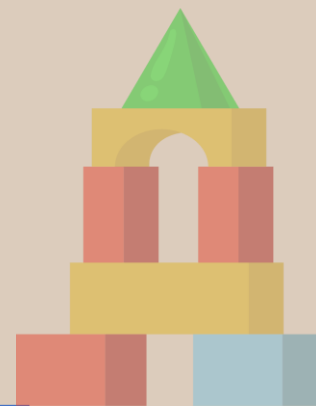
- **"מה כבר יש לנו?"** המשאבים שעומדים לרשותנו (שותפים, משאבי טבע, תקציב, רעיונות). חשוב שבדיקה זאת תיערך בתחילת שנת הלימודים בשיתוף עם צוות הגן ופעמים נוספות במשך השנה. לאחר הבדיקה, יש להמשיך ולתכנן את חצר הגן כדי שתיתן מענה לצרכים המתפתחים המשתנים של הילדים, לעניין שלהם ולתכנית העבודה המשתנה.

'פיגש' – ידיים נפגשות בתעלות

גן ספיר, חיפה
מנהלת הגן: אפרת הילדסהיים

משחק בחצר בגן

חופשי זה הכי...

לפי מחקרים, ילדים שמשחקים בחוץ מפגינים אינטגרציה חזותית מוטורית טובה יותר, משתמשים בדמיון וביצירתיות, במיומנויות מילוליות ובכישורים חברתיים יותר מאלה שמשחקים רוב הזמן בתוך הגן. למשחק החופשי בחצר יתרונות רבים – ילדים יכולים להפעיל את כל הגוף והחושים במפגש הבלתי אמצעי עם ה"חוץ", להשתמש במוטוריקה עדינה וגסה, להשמיע קולות גבוהים, לשחרר אנרגיה עודפת ולהיות מעורבים בפעילות ובמשחק עם מגוון חומרים מעניינים ו"מלכלכים", בצורה עצמאית וביחד עם חברים. ילדים יכולים לחוות תחושות שונות בעקבות מזג האוויר, מגוון מראות באזורי משחק ופעילות, ריחות שונים בערוגה ובגינה, תחושת סוגי אדמה שונים, מפגש רב-חושי עם עצים, פרחים, גבעות, בורות, מים זורמים, שלוליות ועוד. ילדים יכולים לאמן את המיומנויות הגופניות והתנועתיות שלהם ולשכלל אותן, לשפר את הכישורים הרגשיים, החברתיים והיצירתיים שלהם, ליהנות ולחוות שמחה ו"כיף". המשחק החופשי של ילדים בחצר הגן מאפשר הזדמנויות רבות ללמידה, מקדם את בריאות הגוף, מעודד דיס פוזיציות של סקרנות וחקר לטווח ארוך ומאפשר טיפוח ערכים של זיקה למקום, זהות, שייכות, אהבה לסביבה הטבעית וחמלה לבעלי חיים.

המסוק שלי...

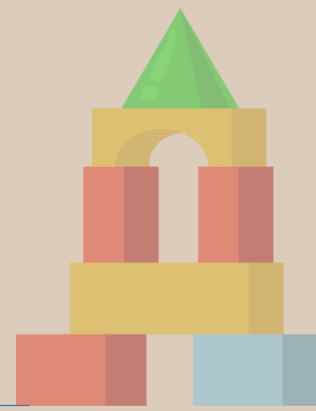

גן צבעוני, מעון מנהלת הגן: הילה סגל

אצלנו בחצר – עקרונות בתכנון אזורי הפעילות והמשחק בחצר הגן

- **חוויתיות** - חשוב לזמן בחצר הגן משחק ופעילות שייצרו מפגש בלתי אמצעי עם הסביבה הטבעית וחווית למידה משמעותית
 - **סדר היום** - הפעילות והמשחק בחצר הגן הם חלק בלתי נפרד מסדר היום הקבוע של גן הילדים
 - **המשכיות** - בתכנון סביבת גן הילדים חשוב לראות את חצר הגן ככל סביבה חינוכית אחרת בגן וככזו, היא מחייבת הקפדה על בדיקה מחודשת לעתים קרובות
 - **שילוב פנים וחוץ** - חשוב לראות את אזורי המשחק בחצר הגן ובכיתת הגן כאזורים משולבים ומשלימים. כאשר ילדים משחקים ופועלים, הם נעים ממרחב אחד למשנהו בעת שימוש בצידוד ובאביזרים המתאימים לכל מרחב.
 - **גמישות** - כדאי לאפשר גמישות בשימוש בחפצים, משחקים, כלים ואביזרים ולאפשר לילדים להעבירם מאזור לאזור בהתאם למשחק שלהם.
- בתום המשחק חשוב לכוון אותם להחזרת הצידוד והמשחקים למקומם כחלק ממעגל הפעילות.

משחק בחצר בגן

- **גיוון ובחירה** - חשוב להציע מגוון אזורי משחק ופעילות בחצר הגן וגם חומרים, משחקים, כלים ואביזרים כדי להבטיח אפשרויות בחירה לילדים ואיזון בין הפעילויות הזמינות להם לפיתוח כל תחומי ההתפתחות.
- **ייחודיות החצר** - חשוב לבחור אזורי משחק ופעילות בחצר המאפשרים חוויות ייחודיות שונות מאלו של כיתת הגן.
- **אחסון** - חשוב לקבוע מקומות אחסון מוגדרים למשחקים, החפצים והכלים הניידים כדי שהילדים יוכלו לבחור מהם ולהחזירם למקום לאחר המשחק. לימוד המקום של חפצים, משחקים וצעצועים הוא חלק מהבניית כישורי חיים, ולכן הארגון והסדר בגן חייבים להיות ברורים ותפקודיים כדי שניתן יהיה למצוא את החפצים בהמשך.
- **יופי ואסתטיקה** - חשוב לתכנן את חצר הגן תוך כדי התחשבות בערכים של יופי ואסתטיקה, החיבור עם הסביבה הטבעית והזיקה למקום והתרבות בה חיים הילדים.
- **הדרגתיות** - חשוב ליצור את אזורי המשחק והפעילות וכמו כן את הגשת הכלים והחפצים באופן הדרגתי, בשיתוף עם צוות הגן ועם הילדים, וכך להימנע מעודף גירויים. ההדרגתיות תאפשר העמקה והרחבה של הלמידה בהתאם לעניין הילדים, העונה, הנושא והמטרות החינוכיות.

"עולם ומלואו" בחצר הגן – אזורי פעילות ומשחק

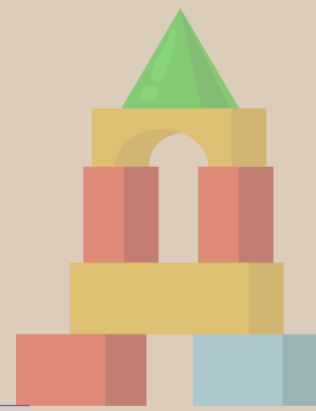
התכנון של אזורי משחק ופעילות בחצר הגן מאפשר לתת מענה לצרכים המתפתחים של ילדי הגן בצורה מאוזנת. להלן כמה אזורי משחק ופעילות לחצר הגן:

ארגז החול - מאפשר לילדים להתנסות במגע ישיר עם חומר מהטבע - החול - לשחק, לחקור וללמוד בעזרת המגע הישיר עם החומר, עם כלים, חומרים וחפצים המעשירים את עולמם החווייתי, את המושגים ואת החשיבה שלהם. הם רוכשים בצורה חופשית ומכוונת ניצנים של מדע, טכנולוגיה וחשבון שהם יסודות להבניית הידע העתידי שלהם

מרחב המשחק - מאפשר לילדים לעבד חוויות אישיות בעת שימוש במגוון חפצים, משחקים, כלים ואביזרים שמוצעים במרחב. חשוב לזמן חומרים וחפצים שיעודדו את הילדים לשחק בנושאים שמעניינים אותם ויכולים להרחיב, להעמיק או להשלים תרחישים שהתחילו בתוך הגן, וגם לזמן חוויות ייחודיות שמתאימות במיוחד למשחק חוץ: עוגות חול, פיקניק, טיול בסביבה הטבעית וכדומה.

מרכז בנייה ותיבות משחק - מזמן לילדים התנסות בבנייה במרחב גדול ופתוח, עם אביזרים שמתאימים לחצר הגן כגון: צינורות, גלילים גדולים, קופסאות קרטון גדולות, יריעות בד רחבות וכדומה.

משחק בחצר בגן

בנוסף לתיבות המשחק (קוביות), חשוב להעשיר את המרכז בחומרים מעניינים ומאתגרים המזמנים משחק, חקר, שאלת שאלות ופתרון בעיות.

מרחב להתנסות עם חומרי יצירה - באזור זה ניתן להציע חומרים עשירים ומגוונים לעידוד ההתנסות והיצירה של הילדים. חשוב לעודד את הילדים ליצור גם במקומות שונים בחצר כגון: מדרכה, כן ציור, קיר או לוח שמיועד לכך. המפגש עם הסביבה הטבעית עשוי לעורר השראה לנושאים הקשורים עם הטבע ולשימוש בחומרים מהטבע ליצירה (אדמה, עלים, זרדים, אצטרובלים וכדומה).

הנה באה הרכבת

מרחב תנועה - מאפשר לילדים להתנסות במשחקים

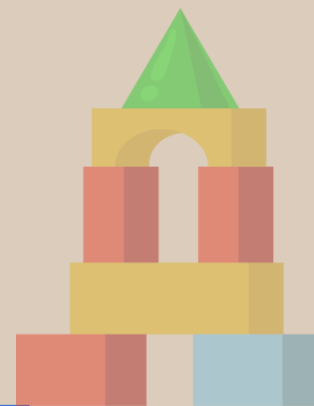
תנועתיים המזמנים תנועה רחבה של כל אברי הגוף תוך שימוש באביזרים שמתאימים למרחב חצר הגן: חבל, כדור, חישוקים גדולים, מסלולים וכדומה. המרחב הגדול מאפשר למספר גדול יותר של ילדים להשתתף במשחק, לשתף פעולה ולפתח כישורי חיים.

מרחב מוזיקה - מזמן פעילות קולית ותנועתית ושימוש בכלי מוזיקה גדולים (קנויים) ובכלים שבנויים מחומרים מהטבע ומחומרים בשימוש חוזר. הילדים יכולים ליצור את הכלים, לנגן בהם, לשיר, לרקוד ולשמוח. הם יכולים להאזין לצלילים מהטבע ולהוסיף אותם למשחק המוזיקלי שלהם בחצר ובכלל.

מרחב חקר - "בית" לכלים ואביזרים המעודדים צפייה, התבוננות וחקר בלתי אמצעי בסביבה הטבעית. בעקבות

ההתבוננות, הגילוי והמעקב אחר תופעות המתרחשות בחצר, ניתן ליזום הפעלה של מיזמים: מרכז הזנה לציפורים, מד גשם, צילום חיי בעלי חיים או מבקרים בחצר הגן (שיירה של נמלים, ציפור מקננת, כלב, חתול וכדומה). **מרחב רוגע** - מקום שקט מוצל בחצר הגן בו ניתן לשבת ולהירגע מהמולת הגן. פינה זאת יכולה לכלול עץ, ספסל, שמיכה, פוף, כריות גדולות, צעצועים רכים, ערסל.

משחק בחצר בגן

"שיעור חופשי"

רעיונות נוספים להעשרת החוויה בחצר הגן

"לטיול יצאנו" – טיולים קצרים בחצר הגן בקבוצות קטנות: נתבונן בטבע המשתנה (עצים, שיחים, בעלי חיים ועוד). נוכל לצלם או לתעד בדרך אחרת את חוויית הטיול ובהמשך לשתף את ילדי הגן ואת המשפחה.

"פיקניק" – נאכל ארוחת בוקר בחצר הגן תוך התבוננות, הקשבה והנאה מהסביבה הטבעית. "בטבע שלנו" – נחגוג את הטבע בזמנים קבועים כגון: בכל ראש חודש נצא ל"מסיבת טבע", נתבונן בשינויים, נצלם ונשווה את אותו המקום בזמנים שונים כדי להיות רגישים להתרחשויות סביבנו בהתאם לעונות.

"אצלנו בחצר" – נזמין אורחים לחצר הגן למשחק, לפיקניק, לקריוקי או לאירוע מיוחד (שכנים, משפחות, בוגרי הגן). **"שעת סיפור"** – נשב בצלו של עץ או באזור מוצל אחר ונהנה מהאזנה לסיפור או שיר.

"ביחד ובשיתוף עם ההורים" – נתכנן פעילות משותפת עם ההורים בחצר כמו הקמת מרחב משחק ופעילות חדש (מרחב תנועה, מרחב מוזיקה, שוק "תן וקח").

"בין הרים..." – מתכננים מקום מתאים ומזמינים ערמת חול גדולה למשחק בחצר הגן.

'בסבון ומים.....והלכלוך מהר, מהר בורח...'

גן לימונית, חיפה
מנהלת הגן: אילת חן

"קריוקי - במה בטבע" – נבנה במה בחצר הגן, עליה יוכלו הילדים לשיר, להמחיש, להציג.

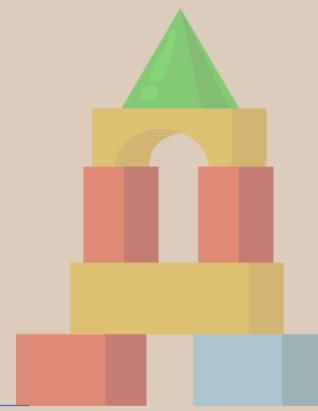
"חגיגת יום הולדת בטבע"

"טיול שלוליות ומטריות בחצר הגן"

"משחקים יחד" – צוות הגן והילדים משחקים ביחד בצורה מתוכננת (כדור, קלאס, חבל) "מהגינה לצלחת..." – מכינים ביחד סלט מתוצרת הערוגה ואוכלים ב"חיק הטבע".

"ריחות שאני אוהב..." – מריחים ריחות נעימים ומכינים בשמים מפרחים ומצמחים מהגינה והערוגה.

משחק בגן ד"ר מירב תורגמן

עקרונות פדגוגיים למשחק בגן

- חשוב לאפשר לילדים לשחק במהלך כל היום, מתוך הבנה שמשחק הינו צורך טבעי ובסיסי של הילדים המספק להם מענים רגשיים, חברתיים, קוגניטיביים ומוטוריים.
- חשוב לאפשר לילדים לבחור במה ישחקו.
- חשוב לאפשר את כל סוגי המשחק: משחק סימבולי, סוציו-דרמטי ומשחקים הבנויים על כללים מובנים.
- חשוב להעשיר את מרחב המשחק בחומרים פתוחים וגם באביזרים וחומרים הקשורים לתרבויות השונות.
- רצוי לאפשר לילדים לנייד את המשחקים בין מרחבי הגן השונים וכן בין פנים הגן והחצר.
- כדאי לזמן את המשחקים בצורה אסתטית.
- חשוב שהמשחקים יונגשו לילדים על מנת שוכלו לשחק באופן עצמאי.
- כדאי לזמן משחקים המאפשרים לשחק לבד או ביחד.
- כדאי לרענן את אוסף המשחקים מפעם לפעם בהתאם להתפתחות הילדים והעניין שלהם במשחקים.
- רצוי לעודד שוויון מגדרי ולעודד בנים ובנות לשחק בכלל מרחבי הפעילות והמשחקים.
- רצוי לאזן בין משחקים המעצימים את הפרט לכאלה המגבשים את הקבוצה ומצריכים שיתוף פעולה.

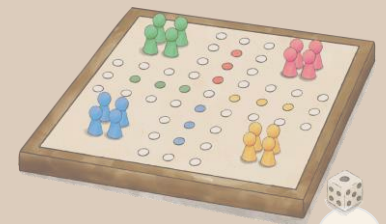
במשחקים מובנים חשוב:

- להנגיש מגוון של תבניות משחק (מסלול, לוטו, זיכרון, רביעיות, פאזל ועוד) ולא להרבות באותה תבנית.
- לקרוא עם הילדים את הוראות המשחק כדי להכיר את הסוגה.
- לאפשר הגמשת חוקים על ידי הצוות ועל ידי הילדים (לאחר שהכירו את החוקים המקוריים).
- להעלות את דרגות הקושי במשחק לאחר שהילדים מכירים ופיתחו מיומנויות.
- לגוון את מקום המשחק, הזמן ביום, אופני הישיבה ועוד.

סרטון: אם ואם בחצר האן

הצעות ליום המשחקים

- רצוי לשוחח עם הילדים על 'יום המשחקים' – מתי יחול? (אפשר לסמן בלוח השנה), מה ייחודי ביום הזה? איך היו רוצים לציין אותו? ועוד.
- אפשר לחשוף את הילדים ליצירה 'משחקי ילדים' של ברויגל (פירוט בהמשך)
- כדאי לפרסם את 'יום המשחקים' באופנים שונים להורים ולקהילה, ולהזמין אותם להציע רעיונות לציין היום, ולקחת חלק ביום זה.
- רצוי שהילדים ייקחו חלק פעיל בתכנון היום כל אחד על פי בחירתו: מה נעשה? מי יהיה שותף? מה צריך להכין? חלוקת תפקידים ועוד.

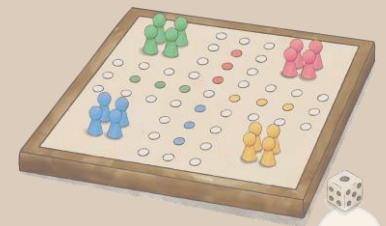
פטר ברויגל האב, משחקי ילדים, 1560, שמן על בד, 118X161 ס"מ

ביצירת האמנות נראים 200 ילדים וילדות משחקים בקרוב ל-100 משחקים. מושג הילדות לא היה קיים בימי הביניים, באותה תקופה התייחסו לילדים כמבוגרים קטנים וכל הדמויות לובשות בגדי מבוגרים, בנות בסינרים וכובעים כמו אימהותיהן, ובנים במעילים כמו אבותיהם. בציור הילדים משחקים במשחקיהם באותה רצינות שמבוגרים פועלים בעיסוקיהם.

- תחילה נתבונן בציור עם הילדים.
- נאפשר להם להגיב ספונטנית.
- נשאל את הילדים מה רואים? נשאל מה עוד רואים? נקשיב לילדים.
- אחר כך נספר להם בכמה מילים אודות הציור.
- נסה לזהות יחד משחקים 'של פעם' ומשחקים שמשחקים היום.
- נסכם את השיחה: נשאל את הילדים האם יש להם רעיון לפעילות המשך.
- נעודד פעילות משחקית יצירתית, ננסה לשער איך שיחקו פעם במשחקים מסוימים שנראים בציור.

הצעות ליום המשחקים

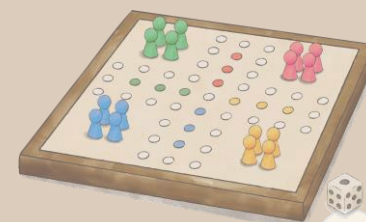

רעיונות אפשריים לציון היום:

- **יום משחקי** - ניתן לבנות **סדר יום משחקי**, לדוגמה: נפתח את היום במשחקי מסלול בכניסה לגן, נאפשר משחקים חופשיים במרחבים השונים, נציע משחקי קופסא קבוצתיים בגן ובחצר, נשלב משחקים במרחב פתוח המשלבים תנועה.
- **ממציאים משחקים** - נזמן מרחב המאפשר לילדים להכין/ להמציא משחקים בעצמם לכתוב ולהמציא את הכללים.
- **'כאן משחקים'** - פעילות הורים וילדים סביב משחק, אפשר כמובן לשחק 'משחקים של פעם'. כדאי להיעזר בחוברת ["לא נפסיק לשחק"](#).
- **משחק חדש בא לגן** - ביום זה ניתן לבחור משחק אחד שנמצא בגן ועדיין לא התפננו להכיר אותו ולשחק בו.
- **מרתון משחקים** - ניתן לערוך "מרתון" סביב משחקים אותם יבחרו הילדים (למשל "טאקי", "מלחמה", בניית ארמונות בחול, תופסת גובה ועוד). רצוי לאפשר לילדים לבחור באיזה משחק/ים ירצו להשתתף. עם הגיעם לגן יקבלו תגי השתתפות שהכינו בעצמם, ובסוף היום נערוך טקס חגיגי בו יחולקו תעודות השתתפות.
- **"יום משחק בחצר"** - נקדיש את כל היום למשחק בחצר הגן: נאפשר ניידות של המשחקים מתוך הגן לחצר, ניצור/ נבחר סביבות מתאימות, נאפשר לילדים לשהות בחצר ולשחק באופן חופשי בתיווך מכוון של צוות הגן..

משחק בגן העתידי

ביטוי אישי

לכל אדם יש צורך לבטא את עצמו: לבטא רגשות, יכולות, רעיונות, מחשבות ועוד. העוגן "ביטוי אישי" נותן מענה לצורך זה, באופן בו הוא שם במרכז את 'קולם' של הילדים במגוון אפשרויות והזדמנויות להביע את עצמם ולהשפיע על התנהלות הגן שלהם.

למידה המבוססת על העוגן ביטוי אישי שמה במרכז את זכותם של הילדים להשמיע את קולם לבטא את עצמם בדרך המתאימה להם על פי העדפותיהם, יכולותיהם, סגנונם האישי ועוד. הלמידה מתרחשת למעשה מתוך הכרות מעמיקה עם כל הילדים והילדות, הצרכים ותחומי העניין שלהם, באופן זה יתאפשר ביטוי לכל ילד וילדה.

יישום העוגן ביטוי אישי ביום המשחקים:

- נאפשר לילדים לתכנן לעצמם סדר יום אישי ליום המשחקים: באיזה משחק ירצו לשחק בכל חלק של היום, כמה זמן יקדישו למשחק. היכן ישחקו ועוד. ניתן להכין לכל ילד דף תכנון אישי על פי מבנה סדר היום בגן.
- **למידת עמיתים** – נקצה זמן במפגש של סוף היום להצגת משחקים חדשים שהילדים הכירו/המציאו ונבקש מהילדים להעלות רעיונות היכן להניחם, מתי לשחק בהם ועוד. אפשר גם לאמץ מסורת לפיה כל ילד בגן יוזמן להיות מנהיג ולהנחות משחק שהוא אוהב לכל קבוצת הגן. כדאי לעזור לילד לתכנן את אופן הנחיית המשחק מראש.
- נזמין את הילדים לתכנן מרחב משחק אותו יבחרו להקים. נפנה מרחב בגן או נאתר מרחב פנוי, נציע לילדים להעלות רעיונות למרחב שהיו רוצים, נאסוף את רעיונות הילדים ונבחר יחד איתם אפשרות אחת. כדאי לברר עם הילדים מה היו רוצים שיהיה במרחב זה ונערוך רשימה – מה נדרש להקמת המרחב? חשוב לאפשר לילדים ליישם את רעיונותיהם ולהקים את המרחב.
- **"משנים את החוקים"** - לעודד את הילדים להמציא חוקים חדשים למשחקים ישנים.
- **משחק שאני אוהב** - נאפשר לילדים להביא מהבית משחקים אהובים מתחומי העניין שלהם.

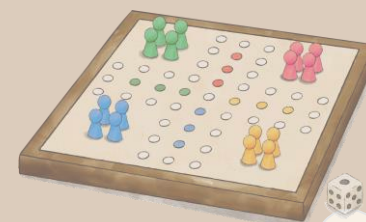
'עולם שלם בבית מעץ'

גן ספיר, חיפה

מנהלת הגן: אפרת הילדסהיים

משחק בגן העתידי

למידה במרחבי חיים

מרחב חיים הוא המרחב בו מתנהלים חיי היום יום שלנו, בו אנו גדלים ומתפתחים. אנחנו חיים בו זמנית במרחבי חיים שונים: בבית, בעבודה, בחוג החברים, בחדר הכושר, בטיולים, במרכז הקהילתי ועוד. וכך גם הילדים: בחיק המשפחה, בחדר הפרטי, בגן הילדים, במגרש המשחקים, בחוג אחר הצהרים ועוד.

למידה במרחבי החיים מבוססת על התפיסה כי למידה מתרחשת בכל זמן ובכל מקום, בהקשרים מרובים בחיי הילדים והילדות, במגוון של סביבות ומצבים ואינה מוגבלת רק למערכת החינוך הפורמלית (גן הילדים).

משחק בחומרים טבעיים – ראה דוגמה סודוקו

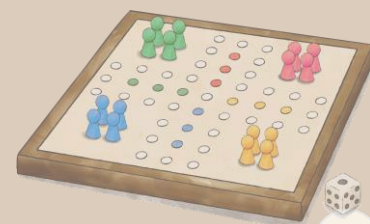
יישום העוגן למידה במרחבי חיים ביום המשחקים:

- **יום משחקים במרחבי החיים** – מחליטים איזה מרחב מתאים? מתי במהלך היום נצא? לכמה זמן?
- **סביבות משחק** – מאתרים במרחב החיים מרחב משחק: גן שעשועים, אולם כדורסל, ועוד
- **מתכננים משחקים במרחב החיים** – מחפשים את המטמון, סימני דרך, מפות אוצר
- **"בתים מארחים משחקים"** – בתי ילדים מארחים את הגן (אפשר בקבוצות קטנות) למשחקי שולחן משפחתיים או כל משחק אחר שיבחרו.
- **גן משחקים** – גן מארח משחקים מהבית כל ילד יוזמן להביא משחק אהוב מהבית. יציג אותו ויזמין חברים לשחק איתו.
- **"יום המסלולים"** – עידוד בניית מסלולים למשחקי תנועה בחצר הגן.

גן צבעוני, מודיעין
מנהלת הגן: אילנית מורד

משחק בגן העתידי

יזמות ויצרנות

ניתן להגדיר יצרנות כ"משחק עם חומרים" והחשיבה המתפתחת מתוך יצירה תלת מימדית ובניית מערכות. היצרנות, להבדיל מגישת 'עשה זאת בעצמך', מפנה את תשומת הלב לאפשרות של 'נעשה זאת ביחד' כדי להדגיש שהיצרנים נעזרים ברשת אנושית ובמשאבים שחברי הקהילה משתפים בנדיבות. בנוסף, לנטייה וליכולת לעצב את העולם באמצעות בנייה, חקירה של חומרים, עיצוב מחדש, יש חשיבות לתשומת הלב לממד העיצובי של אובייקטים ומערכות בעולם מעשה ידי אדם סביבנו.

יישום העוגן יזמות ויצרנות ביום המשחקים:

סדנת הכנת משחקים בגן

עקרונות

חשיפה למגוון משחקים ותבניות משחק - חשוב להתחיל מהכרות עם משחקים שונים, בזמנים שונים במשך היום בגן ולהכיר לילדים תבניות משחק שונות כמו: משחק זיכרון, משחק רביעיות, מלחמה, מסלול וכו' לאחר שיכירו הילדים רפרטואר עשיר של משחקים, יהיה להם קל יותר ליצור משחקים. בגנים של ילדים צעירים ניתן לסייע להם ע"י הכנת תבניות מוכנות ולהקל באמצעות שימוש במדבקות, תמונות מעיתונים צבעוניים ועוד.

'רוכבים יחד על אופנוע...'

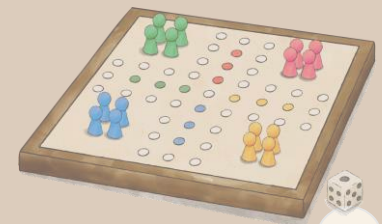
עצמאות וחופש בחירה - חשוב שנאפשר לילדים ליצור באופן חופשי, מבלי שנתערב נכתיב. התיווך של הגננת חשוב אך יש לעשות זאת בצורה מושכלת. כמו כן לאפשר להם לשחק בצורה עצמאית.

מגוון חומרי עבודה ואביזרים - כדי שהילדים ירגישו שהם מצליחים להביא את הרעיונות

שלהם לכדי ביצוע, חשוב לזמן להם חומרים פתוחים וכן חומרים להם הם זקוקים ונאפשר להם לשלב טכניקות שונות, חומרים שונים – פלסטלינה, קרטון, עיתונים צבעוניים, צבעים, טושים, גואש, חימר ועוד. כדאי לזמן מגוון של קוביות משחק, צועדים שונים בגדלים שונים, דיסקיות בגדלים שונים ועוד. בנוסף חשוב שנאפשר ליצור משחקים בדו ממד ואף נעודד ליצור בתלת ממד.

גן צבעוני, מעון
מנהלת הגן: הילה סגל

משחק בגן העתידי

מרחב המאפשר עבודה פרטנית וקבוצתית - חשוב שמרחב העבודה יאפשר לילדים לפעול גם באופן פרטני - כאשר ילד רוצה להמציא משחק משלו וכן כדאי לעודד גם יצירת משחקים משותפת של שני ילדים או יותר, דבר אשר יעודד אינטראקציה חברתית.

מרחבים שונים לשימוש במשחקים - חשוב לעודד את הילדים להכין משחקים איתם יוכלו לשחק במרחבי הגן והחצר השונים ליד שולחן, על שטיח או בחול בחצר הגן ועוד.

דף הנחיות למשחק - כדאי להציע לילדים להכין לכל משחק כללי משחק בו יחליטו מהי מטרת המשחק? כמה משתתפים במשחק? מתי המשחק מסתיים? איך נקרא למשחק? ועוד. חשוב להפעיל שיקול דעת בעת כתיבת הוראות המשחק ולאפשר לילדים לייצג את ההוראות בכל דרך שיבחרו (כתיבה, איור, הקלטה קולית ועוד).

אריזה למשחק - כדאי לזמן אריזות שונות, בגדלים שונים מהן הילדים יוכלו להכין אריזת משחק מותאמת. על האריזה ניתן להוסיף את שם המשחק, יוצר המשחק והוראות המשחק. כדאי לשוחח עם הילדים על אריזת המשחק מנקודת מבט שיווקית: מה יעשו כדי שהאריזה תעורר עניין וסקרנות?

לעוד רעיונות:

מתמטיקה זה משחק ילדים

"האוסטו שלנו גדול וירוק..."

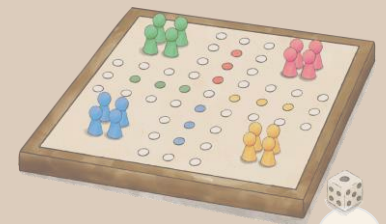
גן זית, נווה דניאל
מנהלת הגן: יפעה עמר

'בכאילו אני אמא'

גן אשל, חיפה
מנהלת הגן: אירנה ברוורמן

משחק בגן העתידי

קהילתיות

למידה קהילתית מדגישה את מקומם החשוב של הילדים כמקור עוצמתי בבניית התרבות של עצמם ושל הקהילה בה הם חיים. למידה כזאת משפרת את החוסן החברתי, משום שהיא "מאמנת" את הילדים לקחת אחריות ציבורית ולפעול למען אחרים. למידה קהילתית מפתחת ערכים של כבוד לזולת, הקשבה, פתיחות ועוד.

יישום העוגן קהילתיות ביום המשחקים:

- **"משחקיית הגן שלנו"** - במשחקייה יהיו כל המשחקים שילדי הגן המציאו או הביאו מביתם. ביום המשחקים ניתן לקיים טקס פתיחת המשחקייה 'לגזור את הסרט'. בהמשך - בכל שבוע ישתף ילד אחר את חברי הגן במשחק שהמציא או הביא מביתו.
- ניתן להכין רשימת **"משחקים של פעם"** ולהזמין הורים/ סבים וסבתות לשחק וללמד את ילדי הגן משחקי ילדות אותם שיחקו בילדותם. קישור לחוברת שישים שנות משחק
- אפשר להזמין גן שכן לשחק במשחקיית הגן, או ליצור מרחב משותף של שני הגנים בו יוכלו לשחק ביחד.
- **הקמת משחקייה בגינה ציבורית** - רצוי לבחור אתר, תוך תיאום עם הרשות וליצור מרחב המאפשר להניח את המשחקים שיצרנו. ביום המשחקים ניתן לקיים טקס פתיחת המשחקייה 'לגזור את הסרט'. בהמשך - ניתן להציע לכל משפחה מהגן להגיע פעם בחודש להפעיל את המשחקייה. ניתן להציע לילדים להכין שלטים המעודדים משחק ולתלות במשחקייה (במקומות המותרים כמובן). ניתן לכתוב סלוגנים המעודדים את המשחק לדוגמה: "שחק משחק - יהיה נחמד".

"שוטי שוטי ספינתי..."

גן השיטה, נתניה
מנהלת הגן: לירון ינקו

- **משחקיית השאלה** - להביא הביתה משחקים מהגן ולאפשר לבני המשפחה לשחק בהם. ולהיפך, להביא משחקים מהבית ולאפשר לחברי הגן לשחק בהם.
- כדאי לבקר עם ילדי הגן במשחקייה של היישוב.
- נציע לילדים לשתף את חברי הגן במשחק משפחתי למשל: משחקים שמשחקים בנסיעה משפחתית, משחקים שעוברים מדור לדור, משחקים שבני המשפחה המציאו.